IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 2 May 2026

УДК 330.322.1

O‘ZBEKISTON AGRAR SOHASIGA INVESTITSIYALARNI JALB QILISHNING ZAMONAVIY HOLATI VA RIVOJLANISH TENDENTSIYALARI

Xaitbayeva Dilobar Zaxidovna
Toshkent davlat agrar universiteti
Buxgalteriya hisobi tahlil va audit kafedrasi katta o`qituvchi,
Email: dilobarxaytboyeva@gmail.com

Soliyev Shodiyorbek Muzaffar o‘g‘il
“Buxgalteriya hisobi” ta’lim yo‘nalishi
1-bosqich talabasi
DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.20083379

Annotatsiya. Qishloq xo‘jaligiga investitsiyalarni jalb qilish xususiyatlari aniqlandi. Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatining hozirgi holati va rivojlanish tendentsiyalari tahlil qilindi. Investitsiyalarni jalb qilish sohasida qishloq ishlab chiqaruvchilarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash ko'rib chiqilmoqda. Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatini samarali tartibga solish bo'yicha chora-tadbirlar taklif etiladi.
Kalit so’zlar: investitsiyalar, investitsiya faoliyati, davlat investitsiyalari, davlat-xususiy sheriklik, yer va ipoteka kreditlari.

Аннотация. Определены особенности привлечения инвестиций в сельское хозяйство. Проанализировано современное состояние и тенденции развития инвестиционной деятельности в сельском хозяйстве. Рассмотрена государственная поддержка сельских товаропроизводителей в области привлечения инвестиций. Предложены мероприятия для эффективного регулирования инвестиционной деятельности в сельском хозяйстве.
Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная деятельность, государственные инвестиции, государственно-частное партнерство, земельно-ипотечное кредитование.

Abstract. The features of attraction of investments into agriculture are defined. The current state and tendencies of development of investment activity in agriculture are analyzed. The government support of rural commodity producers in the sphere of investments is considered. Certain measures for effective regulation of investment activity in agriculture are offered.
Key words: investments, investment activity, state investments, state-private partnership, land mortgage lending.

Butun iqtisodiyotning o'sishi qishloq xo'jaligining rivojlanishiga bog'liq. Ammo, qishloq xo'jaligi sarmoyalar uchun foydasi kam bo'lgan soha hisoblanadi. Agar davlat barqaror va kuchli iqtisodiyotdan manfaatdor bo'lsa, u qonunchilik va ijro etuvchi darajalarda qulay investitsiya muhitini yaratishga hissa qo'shishi kerak. Shuning uchun qishloq xo'jaligiga sarmoyalarni jalb qilish masalasi iqtisodiyotni rivojlantirishning muhim masalalaridan biri bo'lib qolmoqda.

Qishloq xo'jaligiga sarmoyalar o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ular shunda namoyon bo'ladiki, kapitalni ob'ektlarga investitsiya qilish bilan bir qatorda, iqtisodiyotning boshqa sohalarida bo'lgani kabi, qishloq xo'jaligida ham inson mehnati natijalari, tabiat ob'ektlarida ham amalga oshiriladi, bu boshqa narsalar teng bo'lganda, o'z faoliyatini uzoq muddatli qoplash davri

va yuqori tavakkalchilik bilan kapital talab qiladi, chunki tabiat o'z qonunlari bilan yashaydi, uni boshqarish imkonsiz yoki juda qimmatga tushadi.

Investitsiya resurslarini jalb qilish va rivojlantirishni tashkil qilish uchun investitsiya faoliyati samaradorligini oshirishga qaratilgan tartibga solish usullarini qo'llash zarur hamda ular milliy iqtisodiyotning tegishli rivojlanish (tsikli) darajasiga to'g'ri kelishi kerak.

Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatini tartibga solish O'zbekiston Respublikasining milliy maqsadlari va manfaatlarini amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ular quyidagi vazifalarni hal etishga intiladi.

Davlat uchun: iqtisodiyotni modernizatsiya qilish asosida barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash va shunga muvofiq investitsiya faoliyatini kengaytirish, institutlari faoliyati samaradorligini va moslashuvchanligini oshirish maqsadida mamlakat iqtisodiy tizimini samarali o'zgartirish, tashqi iqtisodiy aloqalarda milliy manfaatlarni himoya qilish hisoblanadi.

Iqtisodiy sub'ekt uchun: investitsiya faoliyati yo'nalishlarini, investitsiya xarajatlarini, ularni amalga oshirish manbalarini, moliyaviy natijalarni, qoplash muddatini, investitsiyalar samaradorligini asoslashni talab qiladigan korxonani rivojlantirish strategiyasini (taktikasini) ishlab chiqish; investitsiya faoliyati doirasida tadbirlarni amalga oshirishni tashkil etish; investitsiya faoliyatini amalga oshirish rejasini nazorat qilish hisoblanadi. [4].

1-jadval

O‘zbekiston Respublikasida asosiy kapitalga investitsiyalar (kapital qo‘yilmalar) dinamikasi

t/r	**Yillar**	**Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi**	**O‘sish sur’ati**
1	2023	356,1 trln so‘m	133,7 %
2	2024	507,5 trln so‘m	142,5 %
3	2025	591,1 trln so‘m	116,5 %
4	2026*	156,3 trln so‘m (I chorak)	129,6 %

Jadvaldan ko`rinib turibdiki, Respublika bo`yicha jami 2023 yilda kapital quyilmalarning 2023 yilda investitsiyalar hajmi sezilarli oshib, 356 trln so‘mdan oshgan. 2024 yilda kapital qo‘yilmalar eng yuqori o‘sish sur’atini qayd etib, 500 trln so‘mdan oshgan. 2025 yilda investitsiyalar hajmi 591 trln so‘mga yetgan. 2026 yilning birinchi choragidayoq 156,3 trln so‘mlik investitsiyalar o‘zlashtirilgan.

Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatini tartibga solish sub'ekti sifatida davlat investitsiya kreditlarini kengaytirish maqsadida qishloq xo'jaligi sohasi ehtiyojlari uchun kredit va moliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi etakchi tashkilot bo'lgan Agrobank ustav kapitaliga o'z hissasini qo'shish orqali bank tizimiga sarmoya kiritadi.

Investitsiya maqsadida qishloq xo'jaligi tovarlari ishlab chiqaruvchilariga yer va ipoteka kreditini rivojlantirish bir qator sabablarga ko'ra cheklanib kelmoqda, shu jumladan: ko'pchilik qishloq xo'jaligi tashkilotlarining qarzdorlik darajasi va kreditga layoqatliligi pastligi, qishloq xo'jaligi yerlarining yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqlari bilan bog'liq ishlarning qoniqarsiz holati, banklarning uzoq muddatli moliyaviy resurslarining yetishmasligi bilan bog’liq.

Qishloq xo'jaligi tovarlari ishlab chiqaruvchilari uchun ipoteka kreditlarining investitsiya jozibadorligini oshirishi mumkin bo'lgan zaruriy chora - bu kreditlarni foiz stavkalarini subsidiyalash, qarz beruvchilar va qayta moliyalashtiruvchi kreditlar beradigan investorlarni soliq imtiyozlari nuqtai nazaridan pasaytirish maqsadida yer ipotekasini kreditlash tizimini rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralaridan foydalanish, uning ishtirokchilarining moliyaviy xatarlari va qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari uchun yer va ipoteka kreditlarining mavjudligini oshirish hisoblanadi.

2-jadval

Investitsiya va kreditlarni o`zlashtirishning 2023 — 2026 yillar prognoz ko`rsatkichlari

Yillar	Investitsiyalar hajmi (trln so‘m)	O‘zlashtiriladigan kreditlar hajmi (trln so‘m)	O‘sish sur’ati (%)
2023	320	145	108
2024	365	168	114
2025	410	192	112
2026	455	218	111

2023–2026 yillarda O‘zbekistonda investitsiya va kreditlarni o‘zlashtirish prognoz ko‘rsatkichlari iqtisodiy o‘sishni jadallashtirish, sanoatni modernizatsiya qilish hamda hududlarni kompleks rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Mazkur davrda investitsion siyosatning asosiy yo‘nalishi — xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilish, infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va xususiy sektor faolligini oshirishdan iborat bo‘ldi.

Bizning fikrimizcha quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- qishloq xo'jaligi yerlarini bozor muomalasiga kiritish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish maqsadida yer uchastkalari tarkibidagi davlat mulkini chegaralash jarayonini tezlashtirish; qishloq xo'jaligi yerlari tarkibidan yer uchastkalari egalariga subsidiya berish imkoniyatlarini ko'rib chiqish zarur; qishloq xo'jaligini rivojlantirish va qishloq xo'jaligi bozorlarini tartibga solish davlat dasturiga yer-ipoteka kreditlash tizimini yaratish va rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlarni kiritish;
- ijara komponentini va kreditlashning ushbu turidagi xatarlarni minimallashtirishga qodir ishonchli tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirishni hisobga olgan holda ipoteka, yer uchastkalarining ijara huquqlari va ularning ipoteka qiymatini hisobga olgan holda yer uchastkalarining bozor qiymatini aniqlash bo'yicha uslubiy qoidalarni ishlab chiqish;
- yer va ipoteka bozori ishtirokchilarining mulkiy manfaatlarini sug'urta himoyasi bo'yicha me'yoriy-uslubiy bazani ishlab chiqish;
- mulk egaligi davlat ro'yxatidan o'tkazilgandan so'ng, sotib olingan yer uchastkalariga uchinchi shaxslarning huquqlari taqdim etilgan taqdirda, vijdonli xaridorning mulkiy manfaatlari himoyasini ta'minlash;
- qishloq xo'jaligi yerlarini garovga olish bilan kreditlar beradigan moliyaviy-kredit tashkilotlarida davlatning ishtiroki zarurligini aniqlash.

Qishloq xo'jaligini rivojlantirishdagi yutuqlar ko'p jihatdan ilmiy-texnik taraqqiyotning ilg'or yutuqlarini joriy etishga, ishlab chiqarishni intensivlashtirishga va mehnatni yuqori tashkil etishga bog'liqdir. Agrosanoat majmuasidagi uzoq davom etadigan inqirozni faqat qishloq xo'jaligiga davlat tomonidan ham, xususiy investorlar tomonidan ham yirik investitsiyalar qo'yish sharti bilan bartaraf etish mumkin.

2020-2030 yillarda qishloq xo'jaligini rivojlantirish va qishloq xo'jaligi mahsulotlari, xomashyo va oziq-ovqat bozorlarini tartibga solish davlat dasturi doirasida Qishloq xo'jaligi vazirligi davlat-xususiy sheriklik tamoyillari amalga oshirilishini ta'minlashning yangi mexanizmini joriy qilish kerak. Bular agrosanoat majmuasini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish va ayrim tarmoqlardagi dolzarb muammolarni hal qilish maqsadida davlat, mahalliy byudjetlar va xususiy kapital mablag'larini birlashtirishga qaratilgan idoraviy maqsadli dasturlardir [1].

Agrosanoat majmuasida davlat-xususiy sheriklik mexanizmini rivojlantirishning eng yaxshi istiqbollari investitsiya jamg'armasi mablag'laridan foydalanish bilan bog'liq.

Qishloq xo'jaligi vazirligi dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra yuqori ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik va etarlicha naflilikka ega istiqbolli investitsiya loyihalarini taklif qilishi mumkin:

chorvachilik mahsulotlarini ishlab chiqarish va chuqur qayta ishlash uchun yuqori mahsuldor va diversifikatsiyalangan komplekslarni yaratish bo'yicha loyihalar va korxonalarni yagona innovatsion kompleksga birlashtiradigan loyihalar.

Ushbu loyihalarni moliyalashtirish uchun qishloq xo'jaligi ob'ektlari uchun tarmoq kvotasini belgilash maqsadga muvofiqdir. Hozirgi bosqichda kafolatlar masalasi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishiga sarmoya kiritishning asosiy masalasi bo'lib qolmoqda. Uskunalarni sotib olish va keyinchalik uni qishloq xo'jaligi korxonalariga o'tkazish uchun so'ralgan kreditning faqat bir qismi uchun davlat kafolatlari berilishi kerak.

Umuman olganda, investitsiya siyosati muammolarini hal qilishda yangi yondashuvlar qishloq xo'jaligining ishlab chiqarish salohiyatini barqarorlashtirish va agrosanoat majmuasini yanada rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Faqatgina mashina-mexanizmlarning yangi tizimini, progressiv texnologiyalarni joriy etish asosida ishlab chiqarish hajmini va mahsulot sifatini oshirish, va shu bilan birga qishloq aholisini munosib turmush darajasi bilan ta'minlash uchun ish haqini oshirish mumkin.

Bizning fikrimizcha, Agrosanoat majmuasida investitsiyalarni boshqarish bo'yicha hududiy jamg'arma tashkil etish maqsadga muvofiq bo'lib, u kafolatni va axborot-maslahat markazi funktsiyalarini birlashtirishi kerak. Agrosanoat majmuasida investitsiyalarni boshqarish hududiy jamg'armasi faoliyatining asosiy turlari quyidagilar bo'lishi mumkin:

- qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilariga loyihalarni moliyalashtirish va lizing operatsiyalari uchun beriladigan kreditlar bo'yicha kafolatlar berish;
- qishloq xo'jaligi korxonalari boshqaruv faoliyati uchun axborot-tahliliy va bashorat qiluvchi xizmatlar yordamini yaratish.

Qishloq xo'jaligida investitsiya faoliyatini samarali tartibga solish uchun quyidagi choralarni ko'rish zarur:

- qishloq xo'jaligi mahsulot ishlab chiqaruvchilari tomonidan yer uchastkalarini sotib olish uchun qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilari tomonidan olingan ipoteka kreditlari bo'yicha foizlar to'lash xarajatlarining bir qismini qoplash uchun byudjetdan subsidiyalar ajratish;
- qishloq xo'jaligi korxonalri tomonidan korxona balansida yer uchastkalarining normativ qiymatini aks etishini ta’minlah;
- qishloq xo'jaligi yerlaridan yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqlarini shakllantirish;
- bunda qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarish bilan shug'ullanmaydigan va yerga ishlov bermaydigan shaxslarning mulk huquqlarini bekor qilish (mulk huquqi paydo bo'lgan kundan boshlab 2 yil ichida);
- banklar tomonidan byudjet mablag'larining sarflanishi ustidan nazoratni kuchaytirish va qonunbuzarliklar aniqlansa, ularni olish imkoniyatidan mahrum qilish;
- hukumat tomonidan qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchilariga ipoteka kreditini amalga oshiradigan qarzdorlik qimmatli qog'ozlari emitentlari tomonidan qarz olish bo'yicha davlat kafolatlarini berish tartibini joriy qilish.

Bizning fikrimizcha, qishloq xo'jaligi korxonalari uchun moliyaviy resurslarni jalb qilishning asosiy manbalari, investitsiya siyosatining foydali vositasi sifatida - lizing va investitsiya kreditlari (foiz stavkasini keyinchalik subsidiyalash bilan) bo'lishi lozim. Agrar bozorning barcha ishtirokchilarini kredit resurslaridan foydalana olish imkoniyatini ta'minlash uchun mustaqil tuzilma sifatida tuman, viloyat, kooperativlarni birlashtirgan qishloq kredit kooperatsiyasini rivojlantirish zarur.

Investitsiyalarni moliyalashtirishning yana bir muhim manbai bu turli darajadagi byudjet mablag'laridir. Byudjetni moliyalashtirish yuqori samarali investitsiya loyihalarini raqobat asosida moliyaviy qo'llab-quvvatlash shaklida, shuningdek davlat investitsiya dasturlarini markazlashtirilgan (qisman yoki to'liq) moliyalashtirish, grantlar, subsidiyalar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020 – 2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. 2019-yil 23-oktabr, PF-5853-son
2. O‘zbekiston Respublikasining 2020 - 2022-yillarga mo‘ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 2020-yil 9-yanvar, PQ-4563-son.
3. Jahon bankining xalqaro taraqqiyot uyushmasi va osiyo infratuzilmaviy investitsiyalar banki ishtirokida “Qishloq infratuzilmasini rivojlantirish” loyihasini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. 2020-yil 25-noyabr, PQ-4898-son.
4. Дмитриченко, Н. Повышать инвестиционную привлекательность сельского хозяйства / Н. Дмитриченко // Экономика сельского хозяйства России. – 2010. – № 2. – С. 69–74.
5. https://gov.uz/oz/miit - O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi rasmiy veb sayti;
6. http://www.stat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi rasmiy veb sayti;